

---

¹Liubomyr Bahley,
²Lesya Chen

¹Любомир Баглей,
²Леся Чень

email: liubomyr.bahlei.mnrmm.2022@lpnu.ua
ORCID: 0009-0004-6581-0108
email: lesia.y.chen@lpnu.ua
ORCID: 0000-0003-2496-4560

УДК 726.59.025

**ТВОРЧИСТЬ ФРАНЦИСКА ОЛЕНСЬКОГО ТА ЙОГО
СКУЛЬПТУРНІ ТВОРИ В ОЗДОБЛЕННІ СПОРУД ЛЬВОВА**

**THE CREATIVITY OF FRANCISK OLENSKY AND HIS SCULPTURAL
WORKS IN THE DECORATION OF LVIV BUILDINGS**

Keywords: Baroque sculpture, Lviv sculpture, artwork, carving, classicism.

Ключові слова: барокова скульптура, львівська скульптура, мистецький твір, різьба, класицизм.

---

¹ *Student of Architecture and Restoration,
Lviv Polytechnic National University, Lviv*

¹ *студент кафедри архітектури та реставрації,
Національний університет «Львівська
політехніка», Львів*

² *Ph.D. in Architecture, Associate Professor of
Architecture and Restoration,
Lviv Polytechnic National University, Lviv*

² *канд. арх., доцент кафедри архітектури та
реставрації, Національний університет
«Львівська політехніка», Львів*

<https://doi.org/10.23939/sa2024.01.009>

Abstract

Lviv sculptor Francisk Olensky remains one of the most original figures of his time among the younger generation of Lviv Baroque of the second half of the 18th century, whose creative heritage is a significant contribution to the history of the development of art and culture in Ukraine. The article explores the stylistic features of the artistic sculptural works of F. Olensky of the late Baroque period in the decoration of sacral and residential buildings of Lviv. Based on the works of previous researchers of the creativity of Francisk Olensky and a natural survey of sculptural works, the artistic heritage of the sculptor has been thoroughly analyzed and the main features of the plastic solution of the artist's works have been revealed. The peculiarity of the creative manner of performing sculptures by F. Olensky is the naturalistic character of the figures – a short torso, with a head with a neck drawn into the shoulders, thickened open arms and legs of angels and female figures, similar to male ones, and a special interpretation of the face with a slightly protruding forward nose and upper lip. The baby faces of the angels lose their softness and inner beauty, inherent in similar works of his teacher J. G. Pinzel. Olensky quite originally solves the complex problem for any master-carver of transmitting hair on the heads of saints, usually forming disheveled heads of elders. His sculptural works belong to the cultural heritage of Ukraine and have artistic value. In the process of research, the technical condition of the works of art was studied and conservation-restoration measures were proposed to protect against further destruction.

Анотація

Львівський скульптор Франциск Оленський залишається однією з найоригінальніших постатей свого часу серед молодшого покоління львівського бароко другої половини XVIII ст., чия творча спадщина є вагомим внеском в історію розвитку мистецтва і культури України. У статті досліджено стильові особливості художніх скульптурних творів Ф. Оленського доби пізнього бароко в оздобленні сакральних та житлових споруд Львова. На основі праць попередніх дослідників творчості Франциска Оленського та природного огляду скульптурних творів ґрунтовно проаналізовано мистецьку спадщину скульптора та виявлено основні особливості пластичного вирішення творів митця. Особливістю творчої манери виконання скульптур Ф. Оленським є натуралістичний характер постатей – короткий торс із втягнутою в плечі головою з шиєю, потовщені розкриті руки й ноги янголів та жіночі фігури, схожі на чоловічі. і особливе трактування обличчя з трохи виступаючим вперед носом і верхньою губою. Дитячі обличчя янголів втрачають свою м'якість і внутрішню красу, притаманну подібним роботам його вчителя Й. Г. Пінзель. Оленський досить оригінально вирішує складну для будь-якого майстра-різьбяра задачу передачі волосся на головах святих, зазвичай формуючи розпатлані голови старців. Його скульптурні роботи належать до культурної спадщини України та мають художню цінність. У процесі дослідження вивчено технічний стан творів мистецтва та запропоновано консерваційно-реставраційні заходи щодо захисту від подальшого руйнування.

Постановка проблеми

Проблема дослідження творчості Франциска Оленського та його скульптурних творів є актуальною, оскільки вона стала невід'ємною частиною історії розвитку української скульптури сакральних споруд та кам'яниць міста Львова. Багато скульптурних творів зазнали пошкодження і руйнування деяких їх елементів та потребують проведення реставраційних заходів. Зважаючи на пошкодження цих унікальних творів, виникає потреба проведення ґрунтовного дослідження скульптурних творів автора, вивчення їх технічного стану з метою збереження інформації про творчий спадок скульптора для майбутніх поколінь.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Серед дослідників творчості Франциска Оленського можна виокремити праці історика мистецтвознавства і дослідника Львова Володимира Вуйцика, який досліджував оздоблення львівських кам'яниць (Вуйцик, 1978), (Wujcyk, 1998) та українського скульптора і мистецтвознавця Дмитра Крвавича (Крвавич, 1998), мистецтвознавця Бориса Возницького, який досліджував скульптурні твори Франциска Оленського у сакральних спорудах (Возницький, 1995). Досліджуючи львівську барокову скульптуру, польські дослідники Гебарович (Gebarowicz, 1986) та Горнунг (Hornung, 1976) побіжно торкалися творів Оленського.

Мета статті

Проаналізувати творчість Франциска Оленського та простежити особливості його стилю пластичного вирішення скульптурних творів в оздобленні львівських споруд, визначити їх технічний стан і запропонувати програму консерваційно-реставраційних заходів.

Виклад основного матеріалу

Франциск Оленський, львівський скульптор, творчість якого припадає на останню чверть XVIII ст., згаданий в архівних документах від 1771 р. (Вуйцик, 1979).

Франциск Оленський, син львівського міщанина Анджея, був одним з найбільш таємничих скульпторів свого часу, який працював у стилі львівського бароко другої половини XVIII століття. Його творчий період тривав від 1760 до 1792 року, протягом якого він працював з різними матеріалами, включаючи вапняк, стюкко, мармур (останні два не використовували львів'яни) та дерево, з основним акцентом на традиційну липу (Возницький, 1995). Він створював як об'ємні скульптури, так і рельєфи.

Наприкінці 1750-х років Оленський продовжував працювати з І. Г. Пінзелем, і в його роботах сильно відчувається вплив манери Пінзеля (рис. 1–2) (Возницький, 1995), (Крвавич, 1998), що проявляється в геометризації трактування драперій одягу св. Петра та Богоматері.

Після втрати свого вчителя Оленський став більш індивідуалізованим. Численні замовлення фундаторів сприяли значним змінам, що вимагали об'єднання скульптора з іншими майстрами та використання помічників у роботі.

Якщо для підготовки матеріалу, навіть об'єму майбутньої скульптури, залучалася ціла майстерня, то над кожною роботою працював і завершував її окремий майстер. Ця особливість роботи львівських майстрів дозволяє визначити руку самого Оленського або одного з його помічників, якому він доручав менш важливі елементи вітварних ансамблів у львівських храмах. Велика кількість замовлень, що надійшли до покоління скульпторів останньої третини століття, призвела до значного збільшення майстерень, іноді до невиконання контрактів, передачі замовлень від одного майстра до іншого. Часто це призводило до поспіху в роботі і, відповідно, до зниження художньої якості творів (Gebarowicz, 1986). Особливо це помітно на скульптурах Оленського, розташованих далеко від очей глядача, наприклад, у верхніх композиціях лопатинського або берестецького вітварів (Возницький, 1995). При створенні матеріалу для скульптури, незалежно від її об'єму, весь процес від початку до кінця контролюється окремим майстром, хоча і викорис-

товується ціла майстерня. Цей підхід, характерний для львівських майстрів, дозволяє визначити стиль самого Оленського або одного з його помічників, якому він довіряв виконання окремих елементів вівтарних ансамблів.

Ф. Оленський був під впливом нового стилю, класицизму, який почав проявлятися в львівській скульптурі в останніх десятиліттях XVIII століття. Фігури в його пізніх роботах поступово втрачають динаміку, характерну для барокової скульптури.

Аналіз попередніх дослідників творчості Оленського дозволяє визначити стилістичні особливості його скульптури, порівнюючи її з роботами його попередників і сучасників. Фігури Ф. Оленського відрізняються коротким тулубом, голова з шиєю ніби втягнуті в плечі, а відкриті руки і ноги ангелів та жіночих постатей потовщені, більш подібні на чоловічі (Возницький, 1995). У трактуванні обличчя виробився особливий типаж з дещо висунутим вперед носом та верхньою губою. Дитячі обличчя ангелів втрачають м'якість і внутрішню красу, властиву подібним роботам його вчителя. Оленський досить оригінально вирішує складну для будь-якого майстра-різьбяра проблему передачі волосся на головах святих, формуючи, як правило, розкуйовджені голови старців (рис. 1) (Возницький, 1995). Волосся, ніби від якоїсь внутрішньої сили або струсу, створює цілу композицію переплєтених в експресії окремих пасм; і як епілог, декілька невеличких клаптиків, спокійно закрутившись, лягає на більші його площини. У пластиці переважає зовнішній ефект, пози фігур змарнілі, відчувається театральність руху (рис. 2); та саме зовнішніми ефектами досягається внутрішня сила творів скульптора.

Рис. 1. Св. Петро, каплиця Кафедрального костюлу Ченстоховської Богоматері, с. Демня. Скульптор Ф. Оленський (на думку Горнунга)

Рис. 2. Богоматір. Костюл св. Мартина у Львові. Скульптор Ф. Оленський (1770 рік)

Після 1772 року майстром у Львові була виконана ще одна робота, що раніше приписувалася Пінзелю – атланти під балконом (рис. 3–5) та фігура Слави на аттику будинку № 3 на площі Ринок (Возницький, 1995), (Вуйцик, 1979). Із документальної записки, в якій йдеться про це замовлення, стало відомо, що контракт був укладений спочатку з Іваном Крушановським, а коли той помер у 1772 р., роботу виконав Ф. Оленський (Возницький, 1995).

Рис. 3. Будинок № 3 на пл. Ринок у Львові

Рис. 4. Атлант, що підтримує балкон будинку № 3 на пл. Ринок у Львові. Скульптор Ф. Оленський (XVIII ст.)

Рис. 5. Атлант, що підтримує балкон будинку № 3 на пл. Ринок у Львові. Скульптор Ф. Оленський (XVIII ст.)

Атланти зображені у вигнутій позі, у легких військових обладунках, крізь які проглядаються м'язи тіла. Нахилені голови з характерним трактуванням облич, витягнутими шиями додають динаміки статуям. Однією своєю рукою вони підтримують балкон, а іншою опираються на тулуб. Скульптором бездоганно пророблені мускули рук, м'язи тіла скульптур та ракурси голів.

При натурному обстеженні скульптурних композицій атлантів виявлено забруднення, цвіль, висоли, помітні втрати пасм волосся на головах скульптур, втрати фрагментів очей та носа внаслідок атмосферних впливів. З метою збереження творів мистецтва необхідно провести комплекс консерваційно-реставраційних робіт, а саме: розчищення від бруду і солей, покрити захисними речовинами для захисту і дезинфікації природного каменю (пісковіку), допасти втрачені фрагменти на головах атлантів.

До площі Ринок скульптор повертається ще раз перед 1786 роком, коли декорує будинок Більських (№ 20) (рис. 6). Будинок зазнав реконструкції в 1779 р. (Wujcyk, 1998), від первісного оздоблення залишився лише перший ярус, обличкований тесаним білим каменем та оздобленим пізньобароковими декоративними елементами та декоративними вазами на високих п'єдесталах. Він оздобив кам'яницю декоративними вазами, капітелями, орнаментальним обрамуванням вікон. Декор кам'яниці зберігся в задовільному стані, окрім декоративних ваз, вкритих цвілью, забрудненням та грибками, солями внаслідок замокання. Для захисту від подальшого руйнування необхідно розчистити їх від бруду, цвилі, солей; провести гідрофобізацію декоративних ваз й максимально витягнути воду і сіль; покрити захисними речовинами для запобігання повторній появі біонаростів і солей в камені.

У Львові майстер працює багато. Вище згадувалося про роботу скульптора над іконостасом для Успенської церкви на вул. Підвальній, де він співпрацював з Михайлом Філевичем (рис. 7). Низький триярусний іконостас Успенського храму виготовлений в 1773 році в рококовому стилі (Gebarowicz, 1986). Він є синтезом мистецтв, характерним для пізньобарокового стилю рококо, де поєднано барельєфні композиції на дияконських воротах, різьба та іконопис в рококових ажурних рамах. Тут в дияконських дверях він повторює мотив архангела Гавриїла з бучацької церкви св. Покрови, а до пари докомпоновує зображення Михаїла, спираючись, очевидно, на той графічний зразок, який був використаний при створенні цієї ж фігури в центральному вівтарі у Монастириськах.

Рис. 6. Будинок № 20
на пл. Ринок у Львові

Рис. 7. Іконостас Успенського собору у Львові
(автор діяконських воріт Ф. Оленський)

Працюючи у Львові, Оленський виконав віттарну скульптуру ще у двох костелах, а саме: у Домініканському, де збереглося дві фігури Августина і Миколая з неіснуючого нині віттаря, та один з віттарів у костьолі Марії Магдалини з фігурами священнослужителів. Перший із згаданих віттарів був зроблений ще десь у першій половині 1770-х років. Він також працював над викінченням фасаду Домініканського костелу.

Ф. Оленський в 1769–1771 рр. виконував декоративне різьблення у Львівському кафедральному костелі, виконавши чотири стюккові скульптури (Вуйцик, 1979). Для кафедрального костелу в 1775 році Оленський виконав чотири віттарі (Возницький, 1995). На основі матеріалів, які опублікував історик мистецтвознавства В. Вуйцик, можна стверджувати, що надгробні пам'ятники архієпископів Вацлава Ієроніма Сєраковського та Фердинанда Кіцкого у каплиці Розп'яття Христа львівської римо-католицької катедри також виконав Франциск Оленський у співпраці зі скульпторами Петром Барицьким та Юзефом Дунчевським.

Для творів Ф. Оленського характерна індивідуальність стилістичних ознак, на відміну від тодішніх львівських скульпторів Пінзеля, Фесінгера, Осінського (Gebarowicz, 1986), що підтвердилось у процесі дослідження його творів.

Висновки

Проаналізувавши дослідження творчості Франциска Оленського, варто зазначити про важливість і роль постаті Оленського в історії скульптурного мистецького надбання Львова та України. На жаль, багато творів митця не збереглися до часів сучасності та втрачені назавжди. Але є й скульптурні твори Франциска Оленського, які не піддалися часу та досі доступні для глядацького ока. Відомо, що Оленський був учнем видатного І. Г. Пінзеля, тому деякі риси творчої манери успадкував від нього, зокрема, прийоми геометризації форм, особливо у komponуванні динамічних драперій, що огортають тіло з гострими лініями у фігурах святих. Однак у пластичному вирішенні скульптур Оленського є відмінності: він передає їх характер більш натуралістично, фігури у віттарних композиціях ніби спілкуються між собою. Для скульптурних творів

Ф. Оленського характерні стилістичні особливості пластичного вирішення: у його пластиці відчувається вплив класицизму, де губиться бароковий динамічний рух. Його фігури більш присадкуваті з ніби втягнутою в плечі шиєю і головою та з обличчям з дещо витягнутим вперед носом та верхньою губою. Значна частина його пошкоджених творів потребують проведення консерваційно-реставраційних заходів: а саме: розчищення від бруду і солей, покриття захисними речовинами для захисту і дезинфікації природного каменю (пісковіку), допакування втрачених фрагментів скульптур, проведення гідрофобізації пошкоджених декоративних елементів, щоб максимально витягнути воду і сіль для запобігання від подальшого руйнування.

Бібліографія

- Вуйцик В. (1979). Державний історико-архітектурний заповідник у Львові. Львів: Каменяр. С.19.
Возницький Б., Оленський Ф. (1995). Каталог виставки. Львів. С. 3–31.
Крвавич Д. (1998). Українська скульптура періоду рококо. Записки Наукового товариства імені Шевченка. Т. 236.: Праці Комісії образотворчого та ужиткового мистецтва. Львів. С. 150–152.
Вуйцик В. (2004). З історії львівських кам'яниць. Площа Ринок, 3. Вибрані праці: до 70-річчя від дня народження. Вісник інституту «Укрзахідпроектреставрація». Ч. 14. Львів. С. 122–123.
Wujcyk W. (1998). Wiadomości o życiu i twórczości Franciszka Oleǳkiego... Sztuka kresów wschodnich: materiały sesji naukowej. № 3. Kraków. S. 281–294.
Gębarowicz M. (1986). Prolegomena do dziejów lwowskiej rzeźby rokokowej/ Artium Quaestiones. T. 3. Poznań. S. 5– 46.
Hornung Z. (1976). Oleǳki (Oleǳki, Olenski, Oleǳki) Franciszek (ok. 1745– 1792). S. 792–793.

References

- Vuytsyk V. (1979). Derzhavnyy istoryko-arkhitekturnyy zapovidnyk u L'vovi. L'viv: Kamenyar. S.19.
Voznyts'kyu B., Olens'kyu F. (1995). Kataloh vystavky. L'viv. S. 3–31.
Krvavych D. (1998). Ukrayins'ka skul'ptura periodu rokoko / Dmytro Krvavych. Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka. T. 236: Pratsi Komisiyi obrazotvorchoho ta uzhytkovoho mystetstva. L'viv. S. 150–152.
Vuytsyk V. (2004). Z istoryi l'vivs'kykh kamyanyts'. Ploshcha Rynok, 3. Vybrani pratsi: do 70-richchya vid dnya narodzhennya. Visnyk instytutu «Ukrzakhidproektrestavratsiya», chys. 14. L'viv. S. 122–123.
Wujcyk W. (1998). Wiadomości o życiu i twórczości Franciszka Oleǳkiego... Sztuka kresów wschodnich: materiały sesji naukowej. № 3. Kraków. S. 281–294.
Gębarowicz M. (1986). Prolegomena do dziejów lwowskiej rzeźby rokokowej / Artium Quaestiones. t. 3. Poznań. S. 5–46.
Hornung Z. (1976). Oleǳki (Oleǳki, Olenski, Oleǳki) Franciszek (ok. 1745–1792). S. 792–793.